

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะตลาดแรงงานในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก เนื่องจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การเมือง และอื่นๆ ด้าน (ประณม จันทิม และ นพวรรณ พรหมเมือง, 2540, หน้า 35) ในเรื่องความต้องการของตลาดแรงงาน พบว่า มีความต้องการใช้แรงงานน้อยลงแต่จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มมากขึ้น บางสาขาวิชาเกินความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งผลกระทบต่อปัญหาการว่างงานในอัตราที่สูงขึ้น (มนต์ชัย รัตนะ, อ้างใน กองบริการการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2538, หน้า 20)

วิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐที่ให้บริการทางการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี เปิดสอนในหลักสูตรวิชาชีพนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และวิชาสามัญควบคู่กัน แต่โอกาสที่ผู้สำเร็จการศึกษาจะประกอบอาชีพทางด้านนาฏศิลป์หรือดุริยางคศิลป์โดยตรงนั้นค่อนข้างจะจำกัด ทั้งนี้นับตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1 จนถึงปัจจุบัน วิทยาลัยนาฏศิลป์ได้ขยายการศึกษาไปถึง 4 ภาค รวม 12 แห่ง (กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร, 2538, หน้า 6-7) ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีทั่วประเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากสถิติการศึกษา (สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร, 2539, หน้า 42) มีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาถึง 404 คน และมีตำแหน่งรองรับเพียง 24 ตำแหน่ง (กองการเจ้าหน้าที่ กรมศิลปากร, 2539, หน้า 3) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่ต้องพิจารณาคุณภาพปัญหาในการผลิตนักศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยที่ตลาดแรงงานมีความต้องการกำลังคนที่มีทักษะ มีความรู้ และความสามารถ ที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและอนาคต (อภิชาติ เศรษฐวิชัยกิจการ, 2539, หน้า 14-15)

การแนะแนวอาชีพในปัจจุบันเป็นการวางแผนชีวิตและอาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบการศึกษา ดังที่ ประณม จันทิม (2540, หน้า 3) ให้แนวคิดว่า

... ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อปัญหาการว่างงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหรือกำลังจะสำเร็จการศึกษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแนะแนวโดยเฉพาะการแนะแนวอาชีพมีบทบาทสำคัญต่อระบบการศึกษา

สถานศึกษาทุกระดับควรจัดบริการแนะแนวอาชีพเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพให้กับนักศึกษา ...

ตามนโยบายการแก้ปัญหาเรื่องการเมืองการมีงานทำของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540, หน้า 64) กล่าวไว้ในแผนงานพัฒนาการศึกษาแผนงานที่ 1 เรื่อง การยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชนข้อที่ 3.5 ว่าด้วยความสำคัญของงานแนะแนวอาชีพในด้านการฝึกอบรมเพื่อการมีงานทำ และส่งเสริมให้มีการแนะแนวอาชีพในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง มีการจัดวางแผนพัฒนางานแนะแนวกระทรวงศึกษาธิการ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2540-2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 30-32) มีนโยบายให้ดำเนินการส่งเสริมงานแนะแนวอาชีพเพื่อการพัฒนากำลังคนที่กำลังศึกษาและกำลังจะสำเร็จการศึกษาตลอดจนผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ให้มีความพร้อมด้วยคุณภาพ มีความรู้และความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีความพร้อมในการประกอบอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน และสร้างความก้าวหน้าในชีวิตและอาชีพ การจัดการแนะแนวอาชีพควรจัดอย่างเป็นระบบและให้ครอบคลุมทุกช่วงของชีวิต (ประณม จันทิม และ วิไลวรรณ ใจแก้ว, 2539, หน้า 3) การพัฒนาระบบการแนะแนวอาชีพในปัจจุบันเน้นการพัฒนาความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลทางอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผน และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและเป็นการเตรียมบุคคลเข้าสู่งานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นวลศิริ เปาโรหิตย์, อ่างใน สำเนา ขจรศิลป์, 2529, หน้า 9) กรมศิลปากรได้จัดตั้งหน่วยงานแนะแนวการศึกษาและจัดหางานเป็นศูนย์ส่งเสริมงานแนะแนวในระดับกรม เพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลไปยังวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ และมีนโยบายให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่งดำเนินงานแนะแนวจัดตั้งฝ่ายแนะแนวขึ้นเพื่อให้บริการแนะแนวในด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม บริการแนะแนวอาชีพเป็นงานที่กรมศิลปากรให้ความสำคัญ และที่จัดดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดแสดงระหว่างเรียน เป็นบริการพิเศษที่จัดให้แก่ผู้รับการศึกษาที่มีความสามารถด้านการแสดง ให้มีโอกาสดอกแสดงนาฏศิลป์และดนตรีในงานต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะ ประสบการณ์ทางการแสดง และเพื่อส่งเสริมรายได้พิเศษ (กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร, 2538, หน้า 92)

ในสภาพปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาศึกษาไม่ได้เข้ามาด้วยใจรักหรือสมัครใจมาเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าขาดคุณสมบัติที่สำคัญในการศึกษาวิชาศิลปนาฏศิลป์ในข้อที่ 3 คือ “มีใจรัก สุขภาพดี ร่างกาย ใฝ่หา และกระแสนิยมเหมาะสมกับสาขาวิชาที่เลือกเรียน” (กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร, 2538, หน้า 80) จากผลการสำรวจข้อมูลนักศึกษาประจำปี 2540

(งานแนะแนว วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์, 2540, หน้า 1-2) มีนักศึกษาที่เข้ามาเรียนด้วยความสมัครใจ 48.38% ได้รับโควตา 17.81% และอีก 33.81% เข้ามาเรียนด้วยสาเหตุอื่นๆ เช่น ไม่สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาที่ต้องการได้ ไม่รู้จะไปศึกษาต่อที่ไหน เข้าศึกษาตามความต้องการของผู้ปกครอง เพื่อนหรือผู้อื่นแนะนำให้เข้าศึกษา ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ยังมีจำนวนนักศึกษาอีกถึง 33.81% ที่ไม่ได้ตั้งใจเข้ามาศึกษาอย่างแท้จริง ทำให้นักศึกษาส่วนหนึ่งเรียนเพียงเพื่อให้สำเร็จการศึกษาเท่านั้น ไม่คำนึงถึงวิชาที่เรียนว่าจะเอาไปใช้เกี่ยวข้องกับงานอาชีพของตนเองหรือไม่ ตลอดจนขาดความกระตือรือร้นในการหาความรู้พิเศษและการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้นเมื่อใกล้จะสำเร็จการศึกษาจึงมีความวิตกกังวลสูงเพราะขาดความมั่นใจ ขาดความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานอาชีพ และไม่สามารถทราบว่าจะเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพอะไรจึงจะเหมาะสมกับตนเอง ดังข้อคิดของ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2539, หน้า 20) ที่กล่าวถึงการสูญเปล่าทางการศึกษาอาจเกิดขึ้นจากการที่นักศึกษาไม่พึงพอใจหรือไม่สามารถทำงานอาชีพตามสาขาที่เรียนมาได้ ซึ่งรัฐบาลต้องลงทุนเป็นเงินมากมายมหาศาลในการจัดการศึกษา และถ้านักศึกษาไม่ได้รับการแนะแนวอาชีพโดยมีการวางแผนชีวิตและอาชีพอย่างเหมาะสม ต้องไปเรียนในแขนงวิชาที่ตนไม่ถนัดและไม่มีใจรักย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพที่ตนประกอบได้

จากข้อมูลการสำรวจความต้องการบริการแนะแนวอาชีพของนักศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง จำนวน 45 คน พบว่า นักศึกษา 80% ต้องการบริการแนะแนวอาชีพในด้านต่างๆ ได้แก่ การทดสอบตนเองทางอาชีพ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผน ตลอดจนทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ (งานแนะแนว วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์, 2540, หน้า 2) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษายังต้องการความช่วยเหลือทางอาชีพอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับที่ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2539, หน้า 20) ได้ให้ความสำคัญของการแนะแนวอาชีพเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพ โดยเน้นว่า

... การวางแผนชีวิตและอาชีพเป็นเรื่องที่สำคัญ เด็กส่วนใหญ่ยังขาดทิศทางในเรื่องอาชีพ โดยยังไม่รู้จักหรือเข้าใจตนเอง ขาดข้อมูลทางอาชีพ ขาดเหตุผลในการวางแผน และการตัดสินใจเลือกอาชีพ จึงไม่รู้ว่าอนาคตจะทำงานอะไร และทำอย่างไรจึงจะไปสู่อาชีพนั้นได้ ถ้าให้มีโอกาสผ่านกระบวนการแนะแนวอาชีพอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องเชื่อว่า จะเข้าใจตนเอง รู้โลกของงาน และสามารถเลือกประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับตนเองตามสภาพที่เป็นจริง ...

การวางแผนชีวิตและอาชีพมีความสำคัญและจำเป็นต่อนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะที่กำลังจะสำเร็จการศึกษา เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่อาชีพโดยผ่านขั้นตอนที่เป็นระบบและต่อเนื่อง มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลือกอาชีพ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและอาชีพ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้ในการตัดสินใจและวางแผนตลอดจนหาแนวทางเข้าสู่อาชีพได้ในโอกาสต่อไป (โรจนา สุขพันธ์ไพฑาราม, 2529, หน้า 10-11)

การเตรียมคนเป็นเรื่องที่ใหญ่ระดับประเทศ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อให้มีความพร้อมก่อนเข้าสู่อาชีพจึงต้องมีเทคนิคกระบวนการเตรียมคนที่มีประสิทธิภาพด้วย (โกศล เพ็ชรสุวรรณ, 2534, หน้า 25) การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแผนงานและวิธีดำเนินงานที่เป็นระบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปในแนวทางที่ต้องการ เน้นความสำคัญของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีส่วนร่วมในการฝึกฝนและพัฒนาตนเองด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่มีรูปแบบและวัตถุประสงค์การจัดแตกต่างกันและพิจารณาเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด (กฤษณชัย โพธิ์อาสา, อ้างใน ประดิษฐ์ สรรพช่วง, 2525, หน้า 12) มีนักวิจัยหลายท่าน อาทิเช่น กชกร อินทุโสภณ (2538) นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2533) และ เรียม ศรีทอง (2535) ได้นำกระบวนการฝึกอบรมมาใช้ในการวางแผนชีวิตและอาชีพสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาทัศนคติและแรงจูงใจ ตามลำดับ

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดมีผลกระทบต่อนักศึกษาทั้งที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาหรือที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วทั้งสิ้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ในงานแนะแนว ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อปัญหาดังกล่าว จึงมีความประสงค์ที่จะจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพให้กับนักศึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นสูง ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ซึ่งเหลือเวลาอีก 1 ปี จะสำเร็จการศึกษา โดยถือว่าเป็นกลุ่มที่เหมาะสมที่จะได้รับการฝึกอบรมได้ดีที่สุด ดังที่ เรียม ศรีทอง (2535, หน้า 28-29) กล่าวถึงการเตรียมวางแผนชีวิตและอาชีพในระยะพัฒนาการที่เหมาะสมควรจะเป็นช่วงก่อนปีสุดท้ายก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาและอยู่ในช่วงอายุประมาณ 18-22 ปี ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวความคิดของ กิงซเบิร์ก (Ginzberg, 1966, p. 47-57) ที่ให้ความสำคัญของการวางแผนอาชีพในช่วงอายุ 18-21 ปี เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพนอกจากจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาโดยตรงแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาอื่นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อการวางแผนชีวิตและอาชีพของนักศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

การจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพทำให้นักศึกษามีความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพสูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 1 ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จำนวน 17 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษา คือ กระบวนการวางแผนชีวิตและอาชีพตามแนวทฤษฎีของไครท์ส (Crites) และพาร์สัน (Parson) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจตนเองทางอาชีพ การสำรวจข้อมูลทางอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ ที่จัดในรูปของการฝึกอบรมตามหลักสูตรการจัดโปรแกรมของ เรียม ศรีทอง (2535)

นิยามศัพท์เฉพาะ

โปรแกรมแนะแนวอาชีพ หมายถึง การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อการวางแผนชีวิตและอาชีพ ประกอบด้วย

การสำรวจตนเองทางอาชีพ หมายถึง การประเมินตนเองทางอาชีพในด้านสัมฤทธิ์ผล ทักษะความสามารถ ค่านิยม ความสนใจ และบุคลิกภาพ

การสำรวจข้อมูลทางอาชีพ หมายถึง การศึกษาและสำรวจข้อมูลทางอาชีพเพื่อให้บุคคลมีความรู้และความเข้าใจในรายละเอียดของงานอาชีพ

การตัดสินใจเลือกอาชีพ หมายถึง การนำข้อมูลการสำรวจตนเองและอาชีพมาวิเคราะห์เพื่อการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ

การวางแผนทางอาชีพ หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกอาชีพมาใช้ในการวางแผนทางอาชีพอย่างมีเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

การพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ หมายถึง การศึกษาและการฝึกทักษะที่จำเป็นเพื่อเตรียมเข้าสู่อาชีพรวมถึงการแก้ปัญหาทางอาชีพ

การวางแผนชีวิตและอาชีพ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนชีวิตและอาชีพในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสำรวจตนเองทางอาชีพ การสำรวจข้อมูลทางอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ

นักศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง หมายถึง นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง ปีที่ 1 (ปี 1) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ในวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ หมายถึง สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านวิชาชีพนาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักศึกษาที่จะได้รับประสบการณ์จากการจัดโปรแกรมแนะแนวอาชีพเพื่อใช้ในการวางแผนชีวิตและอาชีพ
2. ได้รูปแบบการแนะแนวอาชีพที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับการศึกษาอื่นหรือสถาบันการศึกษาอื่นตามความเหมาะสม
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรแนะแนว ตลอดจนผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนให้มีการจัดบริการแนะแนวอาชีพในรูปแบบต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น